

Katoliško tiskovno društvo.

Za omiko in narodno življenje stajerskih Slovencev je velike važnosti »Katoliško tiskovno društvo« s svojim glasilom »Slovenski Gospodar« in Cirilovo tiskarno. Stojimo ob pragu nove dobe, ki nam pač ne bo prinesla zahtevnega sadja kar na krožniku, marveč bo zahtevala naporno in resno delo. Tudi tiskovno društvo in naš tisek stojita ob preobratu, storiti morata velik in odločen korak, če hočeta biti kos nalogam novega časa.

Naslednje vrstice naj služijo tedaj v dolžno zahvalo tistim, ki so pred nami delovali na tem polju, sedanjemu in bodočim zarodom pa naj služijo v vspodbudo.

1. ustanovitev tiskovnega društva. Mariborsko tiskarstvo.

Že v stev. 50. z dne 15. decembra 1870 je »Slovenski Gospodar« prinesel naslednji razglas:

Pozor Slovenci!

Več narodnjakov mariborskih se je združilo v ta namen, da a) se na slovenskem Štajerskem ustanovi slovensko tiskovno društvo, kakoršnega imajo Nemci že po več krajih; b) da to društvo skuša ustanoviti v Mariboru tiskarno, katera bi zamogla bolj k ceni tiskati naše slovenske liste; c) društveni odbor vodi sam tiskarno, določi svojim listom program, kakor tudi ceno in vrednike.

Ker se je nadjati, da se ti sklepi izpeljajo, — kar bi ceno omenjenih listov precej znižalo — prosimo svoje častite bralce, naj našemu listu tudi v prihodnjem letu zvesti ostanejo in kolikor se le da, mu še več predbrojnikov pridobiti skušajo. Ob enem prosimo častite svoje prijatelje, naj nam glede omenjenega sklepa svoje misli naznanijo. Tiskovno društvo dobi lahko ogromne podpore, ako se stvar le z domljubnim srcem in navdušenjem v roko vzame in krepko podpira. Ustanovniki bi plačali vsak po 50 gl. (s posebnimi pravicami), drugi ulje vsak teden, če več ne zamorejo, po — 1 krajcar.

L. 1867 ustanovljeni »Slovenski Gospodar«, ki je do 1. julija i. l. izhajal le po dvakrat na mesec (1. in 16.), potem pa vsak četrtek, se je tiskal v tiskarni Edvarda Janžiča. Ta tiskarna je prva v Mariboru. Ustanovil jo je l. 1795 Franc Schütz, ki se je iz Koroškega preselil v Maribor. Ta tiskarna je bila v hiši stev. 1 na glavnem trgu. L. 1811 je njen lastnik Ignac Dunšek bil okrožni tiskar. Po njegovi smrti je prišla v roke Jožefu Janžiču, ki je je preselil v svojo hišo v Dravski ulici stev. 7, l. 1838 pa v Peštno, sedaj Edmund Schmidovo ulico stev. 4, kjer je še sedaj. L. 1860 je prevzel tiskarno Janžičev sin Edvard, po njegovi smrti je pa l. 1882 dobila tiskarno njegova hči Ana, ki se je l. 1885 omožila z Leopoldom Kralikom, ki je potem postal lastnik tiskarne¹ († 1917).

V zmislu omenjenega oklica so l. 1870 ustanovili Skaza, Tomšič in dr. Prelog tiskarno, v kateri se je tiskal do l. 1872 »Slovenski Narod«. Tiskarna se je imenovala »Narodna tiskarna F. Skaze in drugov«.

Meseca septembra l. 1872 se je vršil v Ljubljani ustanovni zbor »Narodne tiskarne«; med delničarje je stopil tudi mariborski profesor Janko Pajk. »Slovenski Narod« se je tedaj preselil v Ljubljano, z njim je šel v Ljubljano tudi del mariborske tiskarne. Ostali del je kupilo delniško društvo in vodstvo te tiskarne je prevzel profesor Janko Pajk, ki jo je l. 1874 odkupil od delniškega društva, ter je postala njegova last pod imenom: »J. M. Pajkova«² tiskarna.

V stev. 5 l. 1875 dne 15. februarja je prinesla »Zora« na str. 42 naznanilo, da je bivša tiskarno »Skaze in drugov«, potlej »Narodno tiskarno« kupil J. M. Pajk ter da je preskrbljena z naj-

novjšim in najokusnejšim gradivom in v vsakem jeziku prevzema knjigotiskarska dela.

Prvotno je bila ta tiskarna v isti hiši (Pösch- tovi), kakor sedaj (Koroška cesta 5), l. 1878 pa se je preselila v Grejsko ulico v Girstmajerjevo hišo, potem pa l. 1880 v Kartinovo hišo v Schmidererjevem drevoredu, kjer je sedaj pozlatar Zoratti, potem na dvorišče iste hiše proti Urbanski ulici. Odtod se je septembra l. 1885 preselila zopet na sedanje mesto.

Okoli l. 1867 se je začela pojavljati v slovenskih narodnih vrstah ločitev duhov, med »mlade« in »stare«, izprva bolj osebnega značaja; netivo je dajalo omahljivo in nedosledno postopanje slovenskih poslancev v zavezi dualizma, sčasoma je pa dobila ločitev izraz v verskih zadevah. »Mladi« so ustanovili l. 1868 v Mariboru »Slovenski Narod«, ki je začel izhajati 2. aprila i. l. po trikrat na teden, vendar je tudi »Slovenski Gospodar« v št. 11, str. 44 l. 1868 naznanil izhajanje novega lista in so med ustanovitelji »Sl. N.« bili tudi odlični duhovniki.

Pod vplivom takratnih napetih razmer se je l. 1871 ustanovilo v Mariboru »Katoliško tiskovno društvo«.

Ustanovni občni zbor se je vršil 12. aprila 1871. Sklical ga je »pripravljavni odbor« in otvoril je zborovanje grof Brandis. Na njegov predlog je bil izvoljen za predsednika poslanec Hermann. Namen novoustanovljenega društva je bil, pospeševati cerkvene, družabne in narodne koristi z izdavanjem listov in knjig, pisanih v versko narodnem in avstrijsko domoljubnem duhu; razširjati branje dobrih spisov in ovirati razširjanje slabih. Udeležilo se je zborovanja do 100 društvenikov. K društvu so pristopili tudi rodoljubi izven Štajerske; za namestnike odborikov sta bila izvoljena med drugimi tudi takratni ljubljanski stolni prošt dr. Janez Pogačar in pa prof. Janez Šolar. V prvi odbor so bili izvoljeni: prof. Janko Pajk, kanonik Fran Kolar, kanonik Matija Medrinjak (pozneje ptajski prošt), poslanec Hermann, korvikar Matija Relja, spiritual Filip Jakob Bohinc, dekan dr. Anton Murke, zdravnik dr. Matija Prelog in prof. dr. Jožef Pajek. Isti dan se je vršila prva odborova seja ter je za predsednika bil enoglasno izvoljen prof. Janko Pajk. Že v prvi odborovi seji se je sklenilo, naj se napravi načrt o nakupu »Slov. Gosp.« in naj se pozove za urednika Alešovec iz Ljubljane. Toda Alešovec je stavil pogoje, katerih odbor ni mogel sprejeti in tako je v odborovi seji dne 18. aprila 1871 bilo enoglasno sklenjeno, da se Alešovec pod takimi pogoji ne pozove za urednika.

Bohinc je predlagal, da se da Alešovcu 1000 gold. letne plače, ako bi s a m oskrboval list, ki bi izhajal enkrat na teden t. j. uredništvo in upravnništvo. Kaki so bili Alešovecovi pogoji, ni zapisano v zapisniku; Bohinc je svoj predlog umaknil. V isti seji je kanonik Kolar predlagal, naj društvo poleg »Gospodarja« prevzame tudi »Slov. Narod« in tiskarno in naj se jedro tega predloga »v razumljivem, žarnem in rodoljubnem zmislu« razglasi slovenskemu občinstvu. Na predlog predsednikov se je izvolil poseben odsek, ki bi naj dotični predlog izvršil. V ta odsek so bili izvoljeni: Pajk, Kolar, Bohinc.

Kosarju se je naročilo, da sestavi dotični razglas. Dva dni pozneje 20. aprila 1871 se je sklenilo, pismenim potom stopiti v dogovor z lastniki tiskarne in časopisov v Smarju — Skaza in Tansič. V tej seji se je sprejela tudi pogodba z dr. Prelogom glede »Slov. Gospodarja«. Po tej pogodbi je dr. Prelog prodal »Gospodarja« za 1000 gold. in list je s 1. julijem 1871 postal last tiskovnega društva. Dr. Prelog je prepustil društvu svojo kavcijo in sicer pod pogojem, da odpoved naznani pol leta prej, društvo pa lahko vsak čas vloži svojo kavcijo, oziroma jo vrne dr. Prelogu.

Predsednik Pajk, Kolar, Bohinc, Prelog so se

izvolili v odbor za uredništvo, upravnništvo in odpravnništvo Gospodarja ter se jim je naročilo, da sestavijo program. Zaradi pičlih gmotnih sredstev društvo ni moglo prevzeti tiskarne, ker je manjkalo za to kakih 15.935 gl.

Uredništvo Slov. Gosp. je začasno prevzel dr. Ulaga. Odgovorni urednik je ostal dr. Prelog pod pogojem, da dobi prej vse spise v svoje roke. Prelog je obljubil zlasti narodno gospodarske članke za list. Sodelovanje so obljubili: Pajk, Majciger, Šuman, Bohinc, dr. Pajek, Kolar. Sklenilo se je, naprositi sodelavce se po drugih krajih in jim dati tudi primerno nagrado.

V seji 6. junija 1871 se je sklenilo izdati prosti, jasen in lahko razumljiv »Navod za volilce« v 2000 izvodih.

Hermann je takrat izstopil iz društva in namesto njega je prišel v odbor Ignacij Orožen, vendar je Hermann pozneje zopet pristopil in bil celo v odboru.

Dne 27. julija 1871 se je odbor zopet pečal z nakupom novoustanovljene tiskarne, toda brez »Slov. Naroda«. Do konca avgusta bi se še naj Gospodar tiskal pri Janžiču, potem pa se preselil v društveno tiskarno. A ker se je za odplačevanje stavil prekratek odlog, se je stvar v seji 3. avg. 1871 zopet odložila, pač pa se je Gospodar 1. avg. začel tiskati v Nar. tiskarni. Ob volitvah l. 1871 je Slov. Gospodar izhajal v četrtek in v nedeljo, sicer pa do leta 1873 le na pol pole vsak četrtek.

Med Prelogom in dr. Ulagom je prišlo večkrat do nesporazumljenja, ker je vsak hotel imeti pravice glavnega urednika. Tudi do načelnega nasprotja je kmalu prišlo.

Dne 13. oktobra 1871 je Janko Pajk odložil predsedništvo in izstopil iz odbora zaradi bolezni, mnoga dela in ker »z obnašanjem našega lista od dne 20. septembra počeni ni zadovoljen«.

Povod razpору je dal nesrečni »venti settembre« (20. september 1870), ko so Lahii zavzeli Rim. Dr. Ulaga, mož naglega temperamenta, je ob obletnici spisal oster članek o tem. To je dalo povod, da je izbruhnilo na dan že dalj časa pod pepolom tleče nasprotno naziranje.

Predsednik tiskovnega društva je postal sedaj Fr. Kolar, podpredsednik pa dr. J. Pajek. Že dne 10. oktobra 1871 je istopil iz društva tudi J. Šuman, ki je še malo poprej za društvo spisal spis »Kako se pri volitvah ravnati«.

Koncem l. 1871 je imelo društvo čistega imetja 1267-71 gl.

Glavnemu uredniku se je plačalo na leto 600 gl., od tega pa je moral dopisnike sam plačevati. Tajniku se je odkazalo 40 gl. na leto nagrade. Misel o nakupu tiskarne so morali opustiti, ker je primanjkovalo denarja.

Gospodarske spise o vinoreji se je sklenilo posebej izdati v 1250 iztisih.

Dne 2. febr. 1872 se je sklenilo izdati brošuro »Katoliška cerkev in njeni sovražniki« v 1500 izvodih. Spisal jo je Fran Kolar. V isti seji se je sklenilo poslati prošnjo na deželni odbor, c. kr. namestnijo in nadsodišče v Gradcu, da bi te oblasti v svojih oklicih pripoznale »Slov. Gospodarja« kot uradni list in se ga posluževale.

Dne 29. aprila 1872 se je vršil drugi občni zbor. Navzočih je bilo okoli 50 udov.

Predsednik Kolar je govoril o namenu in važnosti tiskovnega društva. Tisek je velemoč pa tudi na dve strani brušen meč, zlasti med štajerskimi Slovenci, kjer se v vseh trgih in mestih nemškutarstvo šopiri po časnikih, katero je treba s slovenskimi časniki spodrivati. Ovire so bile mnogotere, ker je vsak začetek že itak težek, pa je prišla še nesloga med Slovenci, ker so liberalci obrnili hrbet društvu, sodelovalcev je bilo malo in še ti neizkušeni.

Za predsednika v drugem društvenem letu je

¹ Mally Dr. Art., Gassen-, Straßen- und Plätze- buch der Stadt Marburg, str. 91.

² Zbornik Mat. Slov. II. (1900), str. 10.

ko zemljišče pomnožili za 50%. Tako bi bilo kmetom pomagano za več desetletij.

Sedaj rusko revolucijo vladajoči boljševiki pa so izumili bolj radikalno, najradikalnejšo rešitev kmetkega vprašanja. Oni so komunisti (communis — splošno), ki pripoznavajo samo splošno last, ne pa zasebne lasti. Njihovo glavno načelo je: zemlja ne sme biti last zasebnikov, marveč last naroda — last ljudstva. Boljševiški poglavar Lenjin je izdal 26. novembra odredbo sledeče vsebine:

Zasebna last zemljišča preneha, pravica do zasebne lastnine na kmetih se mora odpraviti za zmiraj. Vsa zemljišča, ki so se dosedaj nahajala v oblasti plemstva, cerkve, samostanov in kapitalistov, z gospodarskimi poslopiji in s pritliklinami vred, z mrtvim in živim inventarjem postanejo last vsega ljudstva. Razlastitev se bo izvršila brez odškodnine dosedanjim posestnikom; toda dobivali bodo skozi nekaj let podporo iz državne blagajne, da se lažje prilagodijo novim življenjskim pogojem. Inventar malih kmetov ostane nedotaknjen.

V vsakem okraju si izvoli ljudstvo okrajni odbor, v vsaki občini občinski odbor. Okrajni odbor določa, katera zemljišča se bodo razdelila, izvrši razlastitev in izroči razlašeno zemljišče posameznim občinskim odborom. Občinski odbori uredijo obdelovanje zemljišča. Smejo zemljo deliti na parcele, in izročiti v svrhu obdelovanja posameznim kmetikom in delavskim družinam. Nobena družina pa ne sme dobiti več zemljišča, kakor bi ga mogla sama, to je brez najetja delavcev, obdelovati. Ostalo zemljišče naj se za porabo podeli tistim družinam delavcev, ki nimajo nobenega zemljišča. Družine, ki dobijo zemljišče, dobijo isto samo za lastno porabo, ne pa kot osebno lastnino. Ako hoče zapustiti katera družina zemljišče ali ako izumrje, zemljišča ne sme morebiti prodati ali izročiti kot dedščino, ampak zemljišče preide nazaj na občinski odbor in ta zemljišče odda kakor drugi družini, pri čemer se mora še posebno ozirati na najbližje sorodnike bivše družine. Bivši družini se povrnejo samo stroški za zboljšanje zemljišča, katero so izvršili. Ker se družine ne množijo enakomerno naglo, se zemljišče v vsaki generaciji nanovo porazdeli, da se tako uresničuje načelo, da mora ostati v vsaki družini samo toliko zemljišča, kolikor ga more sama obdelovati. Ne razteza se na ta način rabe zemljišča na posestva s posebno intenzivnim obdelovanjem, zlasti ne na vrte, drevesnice, zemljišča za pridelovanje sladkornja, za pridelovanje oranž itd. Taka posestva obdelujejo občinski odbori na svoj lastni račun.

Odredba priznava vsem ruskim državljanom pravico do zemljišča. Vsak delavec sme zahtevati, da se mu odkaže toliko zemljišča, kolikor ga more obdelovati s svojo lastno družino. Ako mu pa občinski odbor ne more odkazati zemljišča v lastni občini, tedaj se mu pa odkaže zemljišče v kaki drugi občini, v kateri se še nahaja odvižno zemljišče.

Boljševiki menijo, da bo tako kmetstvo in delavsko vprašanje rešeno za vselej in v splošno zadovoljnost. Zapadnim Evropejcem taka rešitev nikdar ni prijala, ker ovira gospodarsko svobodo, veselje do dela, pridelovanje in gospodarski napredek. Ne vemo, ali je ruski duši in ruskim razmeram primerna taka agrarna ureditev, ki dela vsakega kmeta in vsakega človeka brezposestnega delavca v službi občine in države. O tem bo končno odločila ne ta boljševiška odredba, temveč ustavodajna skupščina, ki bo usodnega pomena ne samo za ruskega kmeta, marveč za vse stanovne in za celo državo.

Mir in premirje z Rusijo.

Orožnemu miru na ruskih frontah je sledil v soboto, dne 15. decembra, sklep premirja, ki se je podpisalo v Brest-Litovskem. Premirje, ki bo veljalo do dne 14. januarja 1918 opoldne, so podpisali princ Leonold Bavarski ter avstrijski, bolgarski, turški in ruski zastopniki. Če hoče kaka država odpovedati premirje, ima zato glasom pogodbe o premirju določen rok 7 dni. Če v tem roku nobena stranka ne bo odpovedala miru, bo premirje trajalo še preko 14. januarja 1918. Premirje se nanaša na vse fronte na vzhodu, in sicer za vse čete na suhem, v zraku in na morju.

Kakor poročajo dne 16. decembra iz Berlinu, se bo na podlagi § 9 pogodbe o premirju sedaj takoj pričelo tudi s pogajanjem za pravi in trajni mir.

Razveseljivo in vzpodbudno je, da so se pogajanja za mir pričela tik pred Božičem, ko se bo po zemlji zopet razlegal odmev angleške pesmi: „Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje!“ Človeška srca se bodo te dni v vročih molitvah dvigala do večlovenega božj. Sinu, da nam po 3½letnem voškovanju nakloni vsaj na enem delu bojišča tolažljivi mir.

Ruski boljševiki so odkriti pristaši miru, ki se venomer trudijo za njegovo dosego. Ne more se pa reči, da imajo boljševiki večino v celi Rusiji. Pri volitvah v ustavodajno skupščino so dobili samo dobro tretjino vseh glasov. In ravno ustavodajna skupščina bo glavno besedo o miru in njegovih končnoveljavnih pogojih. Tudi še niso boljševiki tako zagospodarili v Rusiji, da bi bili popolnoma podjarmili nacionalne meščanske in razne socialistične stranke. Sredstvo, ki ga boljševiška vlada po-

rablja za notranje pomirovljenje v državi, je vojaška sila in zapiranje neljubih političnih nasprotnikov. To pa je malo skladno z njenim načelom neomejene svobode in z njenim mirovnim klicem.

Tudi avstrijski Slovani odkrito želimo mir, in sicer tak mir, ki bo trajen in ne bo netišče novih bojov. Tak mir pa ima za podlago enakopravnih svobodnih narodov, ki sami odločajo svojo usodo in določajo svoje razmere. Ruska vlada je v svoji mirovni politiki izrečno povdarila, da se naj sklene mir, ki bi prinesel vsem narodom pravico samoodločevanja. Torej ne samo tistim narodom, ki so dozdaj gospečovali, dočim so drugi jim morali hlapčevati, ampak vsem, velikim in majhnim. Naša vlada je na pritisk Nemcev in Madžarov v objavi ruske ponudbe skušala zamolčati ta najvažnejši stavek ruske ponudbe, samo raditega, da bi se ne dregalo v nemško in madžarsko samovlastnost, ki zahtevajo samo za se pravico samoodločevanja. Naši poslanci so spoznali nemško-madžarsko zatajitev bistvene točke ruske mirovne ponudbe in so odločno ugovarjali proti takemu postopanju, ki ogroža uresničenje miru.

V adventnem času, ki nas pripravlja na milostni prihod Kralja miru, razširjajo avstrijski Nemci letak, naslovljen na Nemce v Avstriji, v katerem stavijo pogoje, ki so naravnost nasprotni ruskim pogojem. Zahtevajo namreč nemški mir, to je mir s pridobitvijo tujega ozemlja, z odškodninami in z nadvlado nemštva, zanikajoč pravico narodov do samoodločevanja. Ne narodi bi si posamezni odločevali usodo, temveč nalagali bi jo jim Nemci. Da se vzdrži nemška nadvlada, se tudi po koncu te vojske ne sme začeti z razoroževanjem, marveč začeti se mora zopet oboroženi mir, kakor pred vojsko, mir, ki je požiral milijarde za vojaške stroške ter je sejal sovraštvo, zavist in jezo med narodi. Tak je nemški mir. Taki prijatelji miru in človeštva so nemški nacionalci, kojih zvesti oproda je nemškutarski „Stajerc.“

V sovražnem nam četverosporazumu se tudi ni pravega razpoloženja za mir. Četverosporazum državniški zaporedoma izjavljajo, da se hoče četverosporazum boriti naprej, dokler ne bo srta ohola Nemčija in njen pruski militarizem. Tako je dne 12. decembra izjavil v italijanski zbornici ministrski predsednik Orlando, ki je svoj govor končal z objubo, da je Italija pripravljena se dalje boriti za veliko stvar ter da ohranjuje svojo vero v zmago svobode in pravčnosti. Dne 14. decembra pa je angleški ministrski predsednik Lojd Zorž rekel: „Mirovna ponudba Prusiji bi bilo izdajstvo naše (četverosporazumove) velike narode.“

Vprašanje miru z Anglijo, Francijo, Italijo in z njih zavezniki se ni na dnevnem redu, napram Rusiji pa vsi tovrstni razmišljanja na tanki niti. Razmere v Rusiji še vedno niso stalne. Čez noč lahko pride na krmilo zopet kaka druga, sedanjimi mirovni nasprotna struja. Gotovo tudi ni, katera struja bo dobila v narodni skupščini, katera bo zdaj pričela zborovati, večino. Vrh tega pa bodo Angleži in drugi naši sovražniki poskušali vsa sredstva, da preprečijo popolni odpad Rusije. In tudi za ta slučaj ne nameravajo odložiti orožja, ker pričakujejo, da bo mesto Rusije se za nje vojskovala Amerika.

Tako je torej z mirom, ko stojimo pred praznikom, ki nas spominja na večlovenje Sinu božjega, Kralja miru. Prikazala se je zarja miru, toda kedaj bo nastopil tisti čas, ki bo končal strahovito vojsko, in ko bo izmučeno evropsko človeštvo iz dna duše zapelo veselo angleško pesem: Mir ljudem na zemlji?

Resna beseda našim oblastim.

Slovenski kmet iz mariborske okolice nas je prosil, naj opozorimo naše oblasti, civilne kakor vojaške, na čudno postopanje s kmetiskim prebivalstvom. Da se v Avstriji, posebno pa pri nas na Stajerskem, kjer namestnikuje znani „prijatelj“ slovenskega kmeta, grof Clary, ne postopa s kmetom preveč lepo, to nam ni povdarjati ni treba. Naglašati pa moramo, da se pritožbe o nečednem postopanju raznih uradov in vladnih nastavlencev s kmetiskim prebivalstvom množijo dan za dnevom. Oblastva s svojimi protikmetskimi odredbami in nasilnim nastopi gojijo in pospešujejo nezadovoljstvo med našim ljudstvom. Z raznimi pretirano strogimi rekvizicijami se jemlje našim domoljubnim ljudem veselje do dela in s tem tudi veselje do domače grude. Kako vse drugače postopajo oblasti z mestno gospodo! V naslednjem samo nekaj primer, kako oblasti, uradniki-tujci in razni nastavljeni merijo z dvojno mero.

1. Rekvizicija živil. Na kmetih morajo rekvizicijske komisije stikati po vseh kotih, da ne bi kaj ostalo skritega. Po mestih imajo bogataši nakupičene velike zaloge žita, moka, fižola, kave, sladkornja in vsega, kar potrebujejo. V mestu pa se ni nič ne rekvirira. Če je krompir kmetu slabo obrodil, mu oblast tega ne verjame, kar pomeni, da ga je odprodal. Grozi se mu še s kaznjivo, odvzame razen betvice semenskega skoro ves krompir. Mnoge mestne hiše pa so čez mero preskrbljene s krompirjem. A tem

se ničesar ne odvzame, temveč jim se mora kmet odstopiti od svojih skromnih zalog. Rekvizicijske komisije, žitni komisijonarji in prevzemni uslužbenci postopajo mnogokrat s kmetom tako neprijazno, da ne rečemo surovo, kakor da bi kmet ne bil njih dobrotnik, ampak podložnik — suženj. Oblasti s tem podpihujejo iskro nezadovoljnosti v kmetovem srcu.

2. Rekvizicija živine. O tem poglavju prihaja dandanašnji od vseh strani Slov. Stajercja toliko pritožb, da je groza. Nakupovalci, posebno še nemškutarski mesarji in barantači, pašujejo v tem ozru tako kot bi res bili na Turškem. Enemu posestniku vzamejo živino do zadnjega repa, drugemu, ki je mogoče njih prijatelj, pa puščajo večinoma vse. Ljudje majejo z glavami in se vprašujejo: Ali je oblast slepa? Zakaj ne mara upoštevati naših pritožb? Dogaja se celo, da se kmet, ki prosí odloga za oddajo nujno potrebnih volov, kaznuje z globo 100 K, češiravno je oddal vole pri drugi oddaji. Seveda oblast ne mara niti odgovoriti na take prošnje. Če si se vozil v jeseni po železnici iz Maribora proti Gradcu, si pred postajo Pesnica videl kakih 30—50 glav goveje živine na travniku. To je živina barantača Praha, večinoma samo taka goveja živina, ki je namenjena za prekupčijo, a ne za obdelovanje posestva. Prahu pa ni treba živine oddati niti približno v toliki meri kot bližnjim kmetom. Grof Clary dela med kmetstvo živino in živino meščanov še posebno razliko. Meščanom mest Gradec, Maribor, Celje in Ptuj ni treba oddajati živine živinoprometnemu zavodu, ampak jo lahko „po svoje“ prodajo, kakor je hočejo. Ali je meščan boljši državljan nego kmet? Oblasti sama goji s takim postopanjem med ljudstvom nezaupanje do oblasti in neti nezadovoljnost.

3. Oprostitev. V mesih je skoro vsak kmet, ki je le nekaj zavojčkov „Frankove kave“ in take reči prodal kaki stotnji, oproščen od vojaške službe. Na kmetih pa se ubogemu kmetškemu vdovcu, ki ima na 40 oravov velikem posestvu samo staro mater in 6 mladoletnih otrok, ne da niti večtedenski dopust, še manj se ga pa oprosti od vojaške službe. Kmeti ljudje morajo krvaveti, bodo postali invalidi, v mesih pa je oproščen skoro vsak agent, uradnik, in celo krepki, za fronto sposobni gledališki igralci. In še tiste redke oproščence s kmetov vpoklicujejo kar zaporedoma. Tako je bilo n. pr. začetkom meseca decembra vpoklicanih kar 5 slovenskih županov; da bi pa bil vpoklican tudi kak mestni župan na Stajerskem, nismo mogli izvedeti. Če kak posestnik oboji oprostitve, a je na fronti, ali kje v ozadju, ga v mnogih slučajih poveljniki ne pustijo domov, češ: nam se o oprostitvi ni nič poročalo, ali pa se mu kratkoma zabrusi v obraz: „Vas ne odpustimo!“ In tako mnogim poteče rok oprostitve, a se ga ni še pustilo ne ene ure domov. Tako je bil ves trud s prošnjo in vsi stroški zaman. Mestni ljudje si v takih slučajih seveda vedo dobro pomagati. Sicer pa se proti njim itak postopa zelo popustljivo. Zakaj se tako ravna s kmetom, ki vendar prideluje živila za vso državo? S tem se zopet goji nezaupanje v kmetškega prebivalstva do oblasti.

4. Občevanje uradnikov. Nedavno je mi tožila kmetška žena, da je bila pozvana v neki zapuščinski zadevi pred sodnijo. Prišla je ob določeni uri. Čakala je in čakala, a uradnika ni bilo. Medtem se je za njo nabralo več gosposkooblečenih ljudi. Ko so se odprla vrata sodnikove sobe, je hotela vstopiti žena kot prva. A uradnik jo je zavrnil, češ: Vi imate čas čakati. In poklical je v sobo kar zaporedoma same gosposkooblečene gospe. Kmetška žena je morala čakati, a je čakala zaman. Ob 12. uri ji je prišel sluga pravit, da naj pride popoldan, ker „gredo gospod obedovat.“ Takih slučajev je v naših uradih na stotine. Uradniki dajejo povsod prednost gospodi, kmeta pa zapostavljajo. S takim postopanjem uradništvo ne bo gojilo pri kmetiskem ljudstvu zaupanja do uradništva.

5. Davki. Vsak srednji in tudi mnogoteri mali posestnik dobi dandanes prepis dohodninskega davka. Kmetsto ljudstvo se z davki tako pritiska, da je že od sila. Kako prizanesljivo pa se dostikrat navija davčni vijak v mestih? Vsled vedno hujših davčnih bremen ni nobeno čudo, če postane kmet nezadovoljen.

6. Odlikovanje. Kmetsto ljudstvo, posebno kmetski župani, vršijo v vojski velikansko delo v blagor države. Kmetski župan se mora sedaj en dan več truditi in storiti v uradnih zadevah en dan več korakov, kakor marsikateri uradnik v mestu v enem tednu ali v enem mesecu. In vendar predlagajo okrajni glavarji in c. kr. namestnik pred vsem le mestne uradnike in druge meščane za odlikovanje, kmetstkih pa ne. Naši možje se sicer ne punjo za odlikovanja, toda oblasti si s tem ne bodo pridobila zaupanja, če bodo kmetsto tako zapostavljale.

Kmetki stan je temelj državi, on daje državi največji krvni davek, on nosi največja bremena, a tihemu ga uradniki-tujci prezirajo, zapostavljajo, kakor kakoga brezpravnega človeka. Treba je mestno in odločnega nastopa, da se odpravijo te nevarne razmere.